

"אבל אני רוצה להיות שם!..."¹

אב'ח' צור

"חשכתי שאתה בהודו" (אמרתי לו),

"אני בהודו" (הוא אמר), "וגם אתה עכשיו בהודו, אתה לא מרגיש מוזר?!"

משהיות קצרות בבית המדרש אני קולט שוב ושוב שמאוד מקובל בכל רגע מת לצטט את הרב שג"ר מתוך ניסיון לשחזר אחד לאחד את מה ש'הוא אמר' כאילו כשזה 'הוא' אז זה 'שם', זה אובייקטיבי ואמיתי יותר. אם בכלל הבנתי אותו במשהו היה זה בניסיונו לאפשר לכל אחד להיות הוא עצמו ושזו ה'אמת' שאיננה אובייקט קבוע הניתן להצבעה מבחוץ. "תהיה הצדיק של עצמך". באופן זה גם נלמדו הטקסטים (כתובים או בע"פ) – מתוך אמון והתקשרות מעמיקה לכותב אך מתוך האינטואיציה והפרשנות של הקורא שיוצר טקסט חדש. ובמובן הזה אצטט את ישי: "לא מעניין אותי מה הרב שג"ר אמר. מעניין אותי מה אני אומר". וד"ל.

לכן אנסה להבין מה אני מבין במה שפעם הוא אמר לי באחת מההתלבטויות מלאות הפחדים שלי על נסיעה להודו: "כבר היית שם".

הפשט היה לפי ההקשר של דברי אז: הרגשתי תקוע. הרגשתי שגורם משמעותי לתקיעות הוא בית המדרש בו הייתי ספון כבר כמה שנים ולא 'חייתי באמת', לא ראיתי עולם ולא נפגשתי בחוויות חדשות. בבני עקיבא לימדו את המשל החסידי על האוצר שמתחת לגשר בוינה שבעצם נמצא מתחת לתנור בבית, כמסר לכך שצריך להשבית את כל יצר הנדודים, שהרי האמת כבר כאן וכל היצרים הם דמיונות מיותרים. בשיח למדנו שללא המסע, עזיבת המוכר והשקיעה בדמיונות, לא היינו מגלים בכלל אפשרות של אוצר – בטח לא מתחת לבית. אך אבוי – עודף המודעות יכול לתקוע גם את המסע עצמו: כשאתה נוסע בידיעה שהאמת כבר כאן, ושהמסע – למרות שהוא נחוץ ואמיתי – הוא רק אמצעי, אין סיכוי שהמסע יתממש ויוביל להכרה שהאמת כבר כאן; כדי שזה

1 רחוב סומסום, שם, שם:

<http://www.youtube.com/watch?v=Sm8QpI-A5fE>

יקרה צריך את הנאיביות של הנעורים שרוצה לשבור את הגבולות ולנדוד למרחק. רק בהיסח דעת זה ניתן למצוא מציאה מתחת לגשר של וינה המלמדת על הבית, ולשוב לתמימות שניה, בחינת ספירת הבינה. אך אם אתה מודע מראש – אתה מנטרל את כל העסק. כשם שאינך אחד עם עצמך בבית כך אינך אחד עם עצמך במסע, והשניות לא תאפשר לך לצבור את חוויית המסע באופן ממשי, אם בכלל. מראה זו הבנתי את הרב שג"ר כאומר – כבר עשית את המסע כאן בעולם הרוח בבית המדרש. תובנה כמו זו שאמרת היא היא מציאת האוצר מתחת הגשר בווינה, ועכשיו אפשר לחזור הביתה. אדם יכול לחוות את כל העולם כולו דרך חוויה אינסופית ספציפית. אילו היית רוצה לנסוע לא היית מפחד כל כך. הפחד עצמו הוא המסע, וכעת שהבנת את הפרדוקס של המשל נראה שהשלמת את המסע ואפשר לוותר על הפחד המניע אותו.

נרגעתי לתקופת מה. אך הפיתוי לעשות משהו אחר, ובעיקר אינסוף הדיבורים מסביב על הודו כחוויה פותחת שרק היא חסרה לי כדי להשתחרר ממועקות שונות, השאירו את העניין פתוח.

אז נסעתי. וחזרתי אחרי 12 יום. מה הדמיון שמשך אותי? מה החזיר אותי? כולם שואלים. גם אני. אם נסעתי כדי לנקות את הראש וחזרתי עם תובנות ניתן להסיק כמה סיטי היה כל העניין. אבל זה עוד יותר מורכב: חזרתי בגלל הגוף – נועה ואני היינו חולים, רעבים ומותשים. אז מה מקום התובנות? "מְשָׁרֵי אֶחָזָה אֱלֹהִים" איננו רק תיאור הקדושה האלוקית בתחושת הרמוניה של גופנפש. "לית אתר פנוי מיניה" גם במבואות המטונפים, לא רק של התאוות, אלא גם של החולי והפחדים הנמוכים ביותר כשאדם מאבד לאיטו את הצלם. ויש הרבה מה לומר בעניין זה על השואה. הבירור של מציאותו יתברך בבריאה הוא בירור הייחוד האלוקי גם ברע עצמו: האם הוא יתברך מסתתר גם בנורא מכל? אין כוונתי לומר שהוא הסתיר פנים ואז התרחש הרוע בשלטון השטן – זוהי גנוסטיקה נוצרית. האם הוא נמצא ברע עצמו? וחשוב יותר – מדובר על רע שהוא ממש רע בלי סובלימציה של הפיכת הרע לטוב על ידי מציאת הניצוץ בתוך החושך, שבעצם מתמקד באור ובגאולה שבסוף המשבר. אני מתכוון לניצוץ שמחיה את הטראומה ככזו שאין בה אור בקצה המנהרה.² שיש בה איבוד צלם ממש. האם נוכל לייחד כך את השם? אינני יודע. אך מבחינתי שום דבר אחר לא שווה.

ארצה לברר את הסיוט הפיזי כשלושה מעגלים זה בתוך זה כקליפות הבצל.

המעגל הראשון והפיזי ביותר הוא העם ההודי. אורי אלון קרא להם משפחות האדמה. ההתנהלות ההודית שזוכה לכל כך הרבה שבחים במסגרת אימוץ ה'שאנטי'

2 עיין במאמרי 'הפולני', בתוך קונטרס כסלו תשס"ח, הערה 5.

היא בעיני חלום בלהות. הייתי מצביע שוב על האלמנט הפיזי שבהתנהלותם. ראשית כל הם נוגעים. הרבה. זה ממש מעיק. החל בפניה חוזרת ונשנית לתשומת לבך – גם אם כבר סירבת – על ידי נגיעה בכתף או במותן. נגיעה ועוד נגיעה. ועוד אחת. עד שלא תתנדף משם הם ימשיכו לגעת; דרך המגע ביניהם הכולל זוגות גברים ההולכים זה עם זה יד ביד, סתם כך, ללא הקשר מיני (הומוסקסואליות הינה מחוץ לחוק); ועד המבט שלהם: הוא ממש נוגע בך. הוא לא דווקא מנכס בצורה רכושנית או מינית. אך הוא לא מודע לעצמו והוא בוחן את זרותך עד הסוף עוד ועוד וממש אפשר להרגיש אותו שורט אותך. בואו נוסיף למרקחת את דלהי: עיר ענקית, מלוכלכת ומסריחה, רותחת מחום ולחות ערפילית (החום איננו קיצי ומאיר, אלא אפור ומדכא. אתה יודע שהשמש שם אך לעולם לא תראה אותה. הלחות וזיהום האוויר מכסים אותה מן העין. היא רק מחממת אותך, או יותר נכון מבשלת אותך בלחות), מחניקה מזיהום אוויר, באוויר מרחפים נשרים ביום כמעל פגרים (שלנו ל"ע??) ועטלפים (כאלה גדולים ואמיתיים, כמו בסרטים, לא כמו הקטנים בגבעה) בלילה, והיא מוצפת בבני אדם שחומים ללא סוף. ללא סוף. והם נוגעים בך. ישירות או בעקיפין – הם ממשיכים לגעת. במבט מגג המלון זה נראה כמו הצריח של סרומן במרכז בקעה גדולה ומלאה אורקים העשויים אדמה.

אז מה עומד בתיאור הזה (חוץ מהאוויר)? הלכנו ל'טייל' ב'אינדיה גייט' כי נמאס לנו להתחבא במלון (עאלק מלון). כשהסתובבנו שם נדבקו אלינו (פשוטו כמשמעו) עשרות הודים שכולם מכרו את אותו הדבר הנוצץ. ברגע שהנוצץ הראשון הסב את תשומת לבנו הם זיהו את תשומת הלב ומיד נדבקו. הם לא עזבו אותנו גם כשראו שאנו מסרבים לחברם זה או אחר. גם לו היינו קונים הם היו ממשיכים. בהתחלה נתקפתי רגשי נחיתות אל מול ה'שאנטי' של הסובב אותי, ללא זמן וללא מודעות. אבל אז נפל לי האסימון: כל הלימוד הגדול – אותו מלמדים אותנו בסדנאות מזרחיות למערביים – אודות ה'אין אני' הבודהיסטי או בגלגוליו השונים בדתות המזרח, ואפילו מלמדים זאת ברצינות ולא בכל מתודות הניו-אייג' הרדודות; כל הלימוד הזה שהאדם המערבי מתלבש בו כבלבוש זר – בין אם בצורה חיצונית בלבד, כמישהו 'זורם' ורגוע שבעצם מתעלם מהמתרחש סביבו, ובין אם כעוד מכשול כאשר הרצון להשתחרר מן ה'אני' הופך להיות עוד ריכוז ב'אני' ולבסוף רק עוד שוט מצליף בגב האדם המסובך בתודעתו; כל הלימוד הזה כלל איננו לימוד לאותם הודים. פשוט אין להם 'אני'. וגם יש לכך סיבה – יש אינסוף מהם. כשאתה ספוג באינסוף לא יכולה להתפתח בך שום תודעת אני. הם כולם אותו דבר. אולי מה שכל כך מסקרן אותם בנו הזרים, באופן לא מודע כמובן, הוא השדר התת מודע שהם מקבלים מאיתנו – שאנו קיימים בפני עצמנו לא רק כחלק ממין שלם אלא כמין בפני עצמנו. אמנם לא התחלתי להנות, אך לרגע קטן הפסקתי להרגיש את רגש הנחיתות והבנתי שבמובן עמוק אני קיים והם לא. אולם אי הקיום האינסופי שלהם עלול לבלוע אותי בכל רגע. הפחד הציף אותי.

כך הבנתי הרבה מהתנהלותם: הם ימשיכו להציע לי או לבקש צדקה ללא הרף גם אם סירבתי כבר, כי זו תנועה כללית של גוף גדול המבקש לשרוד בעזרת הכסף שאתן לו. מבחינתו, אין הבדל ביני ובינו ובין שכננו שכבר הציע. הכל אותו דבר ולא משנה שמישהו אחר כבר מכר לי. תפקידו להמשיך ולהתנהל בתוך השטף במה שהוא עושה – וכך הוא אכן ממשיך. הוא לא רואה אותי כאינדיבידואל הזקוק או כבר לא זקוק למשהו – כפי שאין הוא רואה את עצמו כך. ולכן הוא ממשיך מכאנית בענייניו.

כך גם הבנתי שהמבט שלהם או בקשתם לכסף איננה מנכסת ולא תהפוך (אלא על ידי משוגע שבאופן פרדוקסאלי כבר יש לו אינדיבידואל) לתוקפנות, כיוון שאין להם רצון עצמי משלהם אלא רק סקרנות בשונה, כמו ילד המביט בך עד אינסוף ללא תוקפנות, אך מאידך גם ללא הבושה שלבסוף תעלה בילד (המערבי), כשמודעותו (המערבית) תעלה והוא ישים לב לעצמו (שניות. יש 'אני') ולכך שהוא בוהה בך.

כך גם אוטובוס יכול לצאת לנסיעה של 10 שעות ולהגיע אחרי יומיים ואף אחד לא יתעצבן או ידאג – כיוון שהם המון ותמיד יש מישהו במקומך ואין זהות פרטית הדורשת מקום – מקום בודאי שאין – וצורך פרטי. גם אין מי שיחכה בתחנה כשתגיע וידאג כשלא תבוא. מכאן אולי נבין את האמונה הרגועה בגלגול נשמות ובהשלמה הנינוחה עם המוות, שהרי המת מיד מגיע בדמות אחרת באינסוף הנפשות המתנהלות שם. לא פלא ששני נהגי ריקשות פשוט השאירו אותנו באמצע הדרך בתוך רחוב הומה ללא כל סיבה נראית לעין ובלי להסביר למה ואיך להמשיך, כשכל הקבצנים מסביב מיד נדבקו אלינו כמו זבובים.³

וכך עלתה סצנה נוספת שכעת ברורה. באמצע הלחץ של לנסות ולהבין איפה אנחנו אני מרגיש יד מציקה לי שוב ושוב במוותן. ראיתי ילד מטונף המבקש כסף. סירבתי. ושוב. ושוב. כשעליתי סוף סוף לריקשה אחרת הוא עזב אותי וחזר לביתו: כמה שטיחים על אי תנועה רחב בין שני הנתיבים בכביש ראשי. שאלתי את עצמי – למה כאן? טוב, אתה הודי שהולך למות ברחוב וכולם אדישים בתוך תפישה ש'הכל זורם' וצריך לשחרר ולא להפעיל כח. אבל למה שם? אין איזה עץ למות תחתיו? אי אפשר לעבור את הכביש? – אז זהו, שההודי ודאי לא שואל את עצמו את השאלות האלה. הן בכלל לא באופק שלו, ומבחינתו זה המצב, אותו הוא לא מנסה – או צריך – לקבל כהכרעה. הוא בתוך המון ששם תנועתו העצומה הניחה אותו. ושם הוא ישאר עד הגלגול הבא. אך אין זה מתוך הכרעה הבאה מהבנה של תורה מזרחית שמחוצה לו ואותה הוא מקבל על עצמו. התורה המזרחית נובעת מאורח החיים הזה בו אין שניות ואין הכרה כלל.

3 צביקה צנור אותי.

כך גם תופעה נוספת: אין תשובות. לא נתונים כמו זמן (מתי הרכבת יוצאת?) ובודאי לא שאלות דיכוטומיות של כן ולא. או שאין תגובה; או שעולה חיוך על חשבונך וחשבון הלחץ שלך – גם כשאתה לחוץ לתפוס טיסה כשהוא לא מרשה לך להיכנס לשדה התעופה כי אין לך כרטיס, אבל הכרטיס מחכה בשדה עצמו (והוא לא ינדב את המידע שמשרד הכרטיסים מחוץ לשדה במרחק 2 דקות...); או תנועה לא ברורה עם הראש האומרת כן ולא יחד – ולעיתים יענה תמיד 'כן', לפי מה שההודי יחשוב שתרצה לשמוע, או פשוט 'כן' בכל מצב, על שאלה והיפוכה. תוסיף לזה את הביורוקרטיה האנגלית שנשארה שם – גם בחור לא מוכר באמצע הלילה בידי חייל שלא יודע לקרוא, תישאל בטופס על המקצוע שלך... – שעל אופי התנהלותה לא תקבל תשובה והסבר לעולם – והסיוט מושלם.

אז זהו, שהם לא 'זורמים' והשתחררו מהלחצים שלנו, המערביים. זו תפישה פוסט-אוריינטאליסטית שבמקום לזלזל במזרח היא מפארת אותו על חשבון עצמה. אינני בא לזלזל. אני מאמין בכל האמיתות שישנן שם ושאותן למדתי בטאי-צ'י וכד'. אך יש לדעת את המחיר ואת יתרונות החשיבה המערבית, כשם שאנו לומדים להבין את מחיר המערביות וחסרונותיה דרך החשיפה למזרח.

ובחזרה לעניין – ההודים לא משתחררים מהצורך בתשובה, כמו המערבי לאחר ששאל ובא לסדנת מדיטציה. ההודים בכלל לא שואלים כי אין 'אני' שישאל על 'זה', אין שניות בין אובייקט לסובייקט וכל הדיסקורס של שאלה ותשובה נראה בעיניהם כתמוה (וגם הניסוח הזה שלהם יראה בעיניהם זר, כי הוא בנוי על חילוק והפרדה, בעוד הם מצויים באחדות אינסופית).

התיאור הנ"ל של הגשמיות החונקת שקשורה ברוחניות ההודית מתאימה בעיקר להינדואיזם בו האלמנטים הפאגאניים בולטים יותר – בכמות האלים, בעבודה הגשמית של סגפנות מלוכלכת ברחובות מטונפים על גחלים ומסמרים ובסמלים הפאליים הרבים. אולם הריחוק מדיסקורס ותודעה שניותית היה חזק גם בטיבט, שם הבודהיזם אמנם מלא פולחן אלילי אך הרוחניות המופשטת זועקת ממנו. באחת ה'סטומפות' שם פניתי לנזיר טיבטי, שדיבר אנגלית עם תיירים אמריקאים והיה נראה שהוא משכיל בהשכלה מערבית (כאדונו הדלאי למה) מעבר לידיעותיו הבודהיסטיות. הסתקרנתי מכל מיני דברים סביבי ולאחר התלבטות ארוכה פניתי אליו ושאלתי כמה שאלות. העיקרית היתה האם בודהה=אלוהים? הוא שתק מעט וענה שזו שאלה טובה. אולם אני הרגשתי שעשיתי דבר נורא. כאילו בעצם זה ששאלתי כבר חיללתי את הקודש – אך לא באופן נוצרי בו הפחד שולט ושאלה ביקורתית שוברת את הדוגמה, אלא בגלל שעצם השאלה מפספסת את כל העניין. בודהה זו האחדות האינסופית של המציאות. שאלה שוברת אותה מיד. נזכרתי בטאי-צ'י שעשיתי בארץ. היינו מתרכזים בכל פעם בתנועה אחרת אך בעיקר ב'צ'י', כלומר באנרגיה שבתנועה ולא במבנה. כיוון שידעתי שלכל אור צריך כלי (שניות...) ושדווקא הסינים מקפידים על מבנה התנועות, ביקשתי מהמדריך שילמד

אותי את סדרן ושיהיה לי הקשר לתנועות השונות. הוא העביר לי את אותה התחושה שהשאלה, בבסיסה, היא הבעיה שלי (מוזר: בעיה גם היא שניות, ומנין לו על בעיות?...). עלי להפסיק לנסות לעשות את התנועה הבאה ולחפש בתודעה את התנועות; עלי 'לזרום' לתנועה הבאה שתבוא מאליה. הלכתי עם הביקורת זמן ארוך מאוד. ניסיתי שוב ושוב להשתחרר. טאי-צ'י כבר אינני עושה, ואף בעבודת המידות גיליתי כיצד הניסיון לשחרר ולהיות פאסיבי רק הופך אותי יותר אקטיבי כש'אני' מנסה להשתחרר. ואז הכי גרוע – גם התחלתי לכעוס על עצמי שאני כזה 'כבד' ומעגל הקסמים כבש אותי.

בהודו נפל האסימון: לעזאזל⁴ לזרום. אני מערבי וכזה אשאר, אך כעת מתוך בחירה (קשור להיידגר לא עלינו); מאידך, גם הרב סולובייצ'ק מדבר על הפיכת הגורל לייעוד, ור' נחמן על הפיכת אפשרי המציאות למחויב המציאות...; מתוך מודעות לחסרונות; אך סוף סוף גם מתוך מודעות ליתרונות ולביקורת על המזרח.

נראה לי שאחרי התיאורים הנ"ל הביקורת ברורה. לפחות בפן המוסרי-חברתי שלה. אפשר לנסח זאת גם ברמה רוחנית: בתפיסת העולם היהודית ישנה מעין נקודה שלישית המכלילה פרדוקסאלית את השניות המערבית והאחדות המזרחית. השניות חשובה הן מצד המוסר והן מצד הייחוד עצמו, על מנת לשמור על הטרנסצנדנטיות האלוהית והימנעות מהגשמתה. האחדות חשובה על מנת למצוא את החיות האלוהית שבכל דבר ולדבוק בה, ולא להגיע למכאניות מושגית ולעבודה זרה פטישיסטית, המוצאת מושג קפוא של אמת חסרת פניה והתגלות מוסרית ואישית.

את הפסוק "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" מתרגם אונקלוס "לרוח ממלא". הגדרתו של אריסטו את האדם כחי מדבר, וניתוחי המציאות שלו בניסוחים מוגדרים התלויים בשפה, קולעת במידת מה לתרגום. הקב"ה היה אינסוף הממלא הכל לפני הבריאה. אך הוא היה חסר את הפניה ואת החיסרון עצמו היוצר תנועה, השתלמות, השפעת חסד והתגלות. ואם כן, העולם נברא לשם השניות מחד, אך על מנת שהשניות עצמה מתוך שניותה (ואפילו במבואות המטונפים ובטראומה כנ"ל) תכיר באופן פרדוקסאלי באחדות המקיימת אותה. תפקידו של האדם הוא לדבר ולברר בהגדרות מילוליות את השניות. המערב הגזים בשניות זו עד שפגם באחדות ובאינסוף עצמו. כך למדנו מן המזרח – ואף על הפגיעה האנושה בנפש של עצמנו החצויה בתוך עצמה בין הסובייקט המספר והאובייקט המסופר (המשפט 'אני עייף' כולל את המספר שאמר משפט זה ואת ה'אני' שעליו מסופר במשפט עצמו), עד כדי אי יכולת נוראית לדעת מי אתה בכלל ומה עליך לעשות ולמה לחיות. המזרח, מאידך, חזר אל לפני הבריאה, לאינסוף החסר את ההתגלות, וממילא עולה הבעיה המוסרית כלפי בני האדם, אך גם הבעיה כלפי האל,

4 וגם כאן. זה התחיל ב: על...

הגשמתו (ולפי הזן בעצם אין אלוהים, באופן דומה לשפינוזה רק מן הצד המיסטי ולא הפילוסופי), התגלותו, השגחתו, אהבתו, ורצונו הפשוט לברוא עולם שיכיר בו דווקא מתוך עצמאות ופירוד, הגדרה מושגית ואקטיביות.

היהדות השכילה ללכת בין הטיפות ולהכיל את הפרדוקס, שאין הפה יכול לאומרו, לא כי אסור, אלא כי זו אינטואיציה שמעל לשפה. אולם על האדם נדרש להמשיך לדבר מתוך ידיעה שהדיבור עצמו יוצר פירוד, אך מאידך, זהו התפקיד הפרדוקסאלי והטראגי שלו: לדבר ולהפריד על מנת להגיע לשיא הייחוד – ייחוד של הנפרד עם האחד. התודעה הזו עצמה המלווה את הדיבור המפריד היא שתביא לייחוד זה. זהו עומק – “תכלית הידיעה שלא נדע”, כלומר, עלינו לדעת להבין ולהמשיג בדיבור את מה שאי אפשר לדעת, מתוך ידיעה שאי אפשר אך מתוך ניסיון עניו להבין בכל זאת. להביא את השפה להיות שפה ברורה של ה' אחד ושמו אחד שנקרא ונכתב אותו דבר. השפה תמשיך להיות היא – בתפקידה המפריד. אך התודעה שאכן ישנו הבלתי ניתן להבנה מצריכה ברור של מה לא ניתן להבנה ובאיזה שלב ומדוע איננו ניתן להבנה, ובכל מקרה תכוין את החקירה להיות ענווה ומודעת לייחוד המפעיל אותה. “אורות דתוהו בכלים דתיקון” במובן זה ישמרו על הפירוד של השפה (כלים) ואף על האחדות (אורות), אך הייחוד יהיה בין האחדות לפירוד עצמם (ובניגוד לתפישה שמבליטה את הייחוד האלוהי שהוא בעצם בליעה של הפירוד והיעלמותו. כך גם במזרח כשמלכתחילה אין פירוד).

זוהי מידת היחידה שבנפש השומרת על הפרטיקולאריות שלה בתוך האינסוף. בדרך כלל פרטיקולאריות דורשת גבול נפרד וגשמי (גם אם הוא מושגי), בעוד האחדות היא רוחנית. הפרדוקס של ה'יחידה' הוא היטמעות באינסוף אך שמירה על הייחודיות הפרטיקולארית בממד רוחני.

את הנקודה השלישית של היהדות מבטא למשל הדיסקורס של הגמרא שבנוי משאלות ותשובות ומחקירות שונות, אך מאידך אין שם כללים קבועים ומקובעים לפי היגיון אריסטוטלי, אלא ניסוח קזואיסטי של מקרים מקרים, המדומים זה לזה עד אינסוף. האינסוף האחדותי של אור אחד מתגלה בעולם הזה באינסוף פרטים שלפי איז'ביצא הם הפריצות של האלוהות לעולם הכללים ההלכתי. כך אנו מחונכים בליל הסדר על שאלות שניות של 'מה נשתנה', המכוונות דווקא אל הייחוד האלוהי והתגלותו לגאול את עם ישראל ממצרים.

אז שוב זכינו להיות הכי טובים? אין זו תחרות ואינני בא להיות עדיף על אף אחד. את היתרונות של המזרח יספר כל תרמילאי או משתתף בסדנת יוגה מצויה. וטוב שכך. את החשיבות של הפילוסופיה המערבית כמו גם הקידמה הטכנולוגית והשפע הכלכלי יספר כל יקה מיוקק וכל יאפי צעיר. סבבה לכל. אני רק מנסה להבין ממה סבלתי ומהי בחירת. אכן קשה שם. סבלתי כי כולם צובעים זאת באור מסוים וטוב, ולי יש אורח

חיים מסוים שלא כל כך מתלבש על מה שיש שם. ואולי אנשים קצת מנוכרים למקום שלהם אז הם נהנים לברוח למקומות אחרים ומעלימים עין ממה שבעייתי שם. אולי לא. בכל מקרה הם הסתירו ממני את הפער וצבעו ורוד מדי את מה שיש שם. ואני 'רוצה להיות כאן'. מתוך ביקורת על מקומי ופתיחות למקום אחר – אך עדיין כאן.

ועוד הערה על תורת המזרח: המדיטציה בנויה על נשימות. לנו זה חידוש גדול. גם זה לא בא להם כרעיון חיצוני אותו אימצו על עצמם (כפי שניסיתי לעשות פעם, אך מרוב ניסיון לנשום נכון רציתי להפסיק לנשום לתמיד), אלא הרעיון צמח מתוך המציאות עצמה – פשוט בהימלאיה אין חמצן, ואם לא תנשום כך – תמות.

המעגל השני הוא התיירות המערבית. כששאלתי את עצמי מדוע אני בכל זאת רוצה לנסוע להודו, למרות ש"כבר הייתי שם", מדוע אני נמשך בכל זאת לנסיעה, עניתי לעצמי שככל הנראה אינני בא למצוא שם את האור ואת הגאולה, שהרי מראש אני יודע שהגאולה שלי נמצאת כאן. גם אינני מחפש חוויה אנתרופולוגית של מביט מן החוץ החוקר בהתנשאות כזו או אחרת את התופעה החברתית-תרבותית שלפניו. התשובה הנגלית היתה בעלת צד אחד של חוויית 'ניקוי ראש' וסבבה ומצד שני שאיפה למפגש אותנטי עם תרבות שונה. מפגש שאיננו מתיימר להשתלב בתרבות שם – שכן אני בא עם המטען שלי ואני מאמין בו (כפי שהורחב לעיל) – אך גם לא מנוכר, לא בצורה אנתרופולוגית ולא בצורה נהנתנית החושפת תייר הבא להנות על חשבון היליד.

לצער, הדרכים למפגש כזה היו מבחינתי חסומות. בהגיעך היום כמעט לכל ארץ, המסלול אותו תעבור ידוע מראש. כל האטרקציות כבר מוכנות בתא המידע לתיירים ובספרי ההדרכה, ואם לא – אז בתייר הראשון שיקרה בדרכך. כשתגיע לכפר הכי נידח תמצא שם שפע של דוכנים שיציעו לך את מרכולתם בצורת מזכרות או בגדים הודים/טיבטיים, שרק התיירים (ובעיקר הישראלים, אליהם עוד נשוב) לבושים בהם. התושבים עצמם לבושים בג'ינס וטי-שירט. כל סוכנויות המידע והטיילות נקראות בשמות מסחריים וניו-אייג'ים Himalaya spirit וכד'. הכל נודף אמריקאיות גם ללא הימצאות של אף תייר כזה. השפה סוגרת עליך: עליך ללכת במסלול מסוים ולחוות חוויה ידועה מראש. עוד לפני שטסתי ידעתי היכן אהיה מכל הסיפורים האינסופיים, ואף ידעתי מה תהיה החוויה הרגשית המקובלת באותו אתר תיירות. כשאמרתי למספר שחזר וניסה לשכנע אותי בכל זאת לטוס, שהכל ידוע מראש, קיבלתי תשובה שאף אותה שמעתי באותן מילים מעוד 5 טיילים אחרים: 'אחי (כמובן, שם כולם אחים יותר מהצבא), הודו זה תת יבשת. אתה לוקח 2 מעלות ימינה או שמאלה אתה בעולם אחר לגמרי'. אפילו ה'אחרים' שם שבויים בתוך השפה. ועוד נחזור לעניין זה.

כך גם התושבים המקומיים. כולם שבויים בכלכלה הקפיטליסטית-קולוניאליסטית של אמריקה. אין ברירה ובשביל להתקיים חייבים כסף. מקור כסף חדש שחידשו

האמריקאים הוא התיירות שהיום כל מדינה יודעת לשווק. אך גם האזרח הפשוט לומד שאין יותר סחר חליפין וצריך כסף הנמצא בתיירות – אז הוא מוכר אותה ובכלי השיווק האמריקאים, כלומר בחוויה אינסטנט: אני אקח אותך, אני אביא לך, no problem; everything is possible; אני אתן לך את חוויית המזרח בשעה שעתיים כשאני לבוש בגדי מערב ואתה מזרח ומיד תהיה לך הארה ונירוונה – העיקר שתשלם. אפילו המנזרים שמאות שנים מבודדים בצוקי הרים, נאלצים להיכנע לכלכלת המטבע ופותחים את שעריהם לתיירים הבאים לצפות בהם מתפללים וכד’.

בתפילת בוקר בה צפיתי היו סביבי עוד כ-30 תיירים מארצות שונות שבאו לצפות. הם התחלקו לשתי קבוצות עיקריות: רובם צילמו, בבחינת – ”ישחקו הנערים לפנינו”. כלומר, למרות שכולם היו מאוד אדיבים וכיבדו את המעמד ולא באו לחנך לדעה עדיפה – שהרי אין זה קולוניאליזם ישן אלא חדש ותרבותי – עדיין חדרו עדשות המצלמה למעמד אינטימי והפכו אותו לפורנוגרפיה מסחרית של ילדים פרימיטיביים, שחיים בצורה עתיקה, מוזרה ו’אותנטית’. תיארתי לי איך הייתי מרגיש אם היו נכנסים לצלם אותי לומד או מתפלל בבית המדרש.

מיעוט התיירים ‘השתתף’ בתפילה מיזמתו: טיילנים מערביים יושבים בעודף רצינות עצמית בישיבה מזרחית ועושים מדיטציה לקול המלמול הטיבטי. אם היית שואל אותם הם היו מספרים כמה זה אותנטי וכמה הם ‘התחברו לעצמם’. מה לעשות שהמדיטציה תפקידה לאיין את העצמיות וה’אני’ – רק שבליל הניו אייג’ לוקח אנשים חסרי כל כיוון ומשמעות ונותן להם נוסחת בודהה אינסטנט שתתן להם משמעות. אם היו מסתכלים מסביב היו רואים שהנזירים אינם כה חמורי סבר ורציניים כפי שהם ישבו למדיטציה. המעמד הזכיר לי בית כנסת בו יש את המתפללים יותר, ובתוכם גם ילדים שרק רוצים את הסוכריה או – במקרה שלהם – את התה של הבוקר, או נדלקים על מי יכה בגונג ויתקע בחצוצרה הטיבטית. גם בקרב היותר מבוגרים לא כולם כל כך רציניים והם יותר כמו בלעבתיים, שעצם ההשתתפות בריטואל היא העושה את שלה, את ההתקדמות הדתית הפרטית ואת הבסיס להתקדמות הדתית הכללית והמסורת הממשיכה זה דורות. שהרי לא כל הנזירים זוכים להארה, ומן הסתם על כל אחד שכן ישנם עשרות בלעבתיים כאלה שדבקים במשימה ומהווים בסיס להארת הנבחר. אך גם הם מקומם גבוה, לכל חד לפום מה דמשער בליביה. אז גם הבנתי שמן הסתם הנהגת המנזרים משכילה לפתוח בפנינו מנזרים וטקסים מסוימים, כשאת האותנטיות היא שומרת ככזו בדלתיים סגורות. לך תפגוש באמת.

בהזדמנות אחרת, התחלתי לדבר עם נזיר זקן שישב לבד, על נזירותו לעומת נזירות יהודית. די מהר נתקלתי בפער השפה הפשוט (הוא לא ידע מספיק אנגלית). אך גם כשרציתי לנסות לתקשר מעבר לזה הוא כבר היה חסום בשפה התיירותית ומיד הציע לי להצטלם איתו...

בכדי לפגוש בצורה אותנטית ולא כמתואר לעיל, עליך לצאת למסע ממשי שאיננו כלול במסלול האטרקציות שכל תייר עובר בו בהודו (ובכל ארץ). עליך להיות אמיץ מספיק בכדי לדעת לעצור את האוטובוס המוביל אותך מנקודה ידועה אחת לחברתה באמצע הדרך, ולנסות להסתדר מנקודת אפס זו לבד, מתוך מגע בלתי אמצעי עם התושבים. אז תפגוש בתרבותם ללא מחיצות של תיירות ממוסחרת, מתוך התנהלות החיים עצמם.

אולם אני אינני כזה. אני ילד של בית. אני יכול לאכול את עצמי עד מחר על הפחדנות שלי וחוסר ההרפתקנות – אך ללא הועיל: תכונת הצמצום שבי לא תשתנה, וכמו במחנה קיץ שהייתי נהיה חולה וחוזר הביתה – כל שכן בהודו. ואכן הייתי חולה.

אולם במבט מעמיק יותר אוכל לומר שבכל אדם נעוצה תכונת הצמצום. הלא נודע מפחיד כל אחד – כל אחד בתחומו: יש המפחדים ממרחבים פיזיים, כמוני, ויש המפחדים ממרחבים רוחניים חדשים – רעיונות חדשים; ספרים חדשים; אומנות חדשה; וכד'. אני מניח שלכל אחד עולה בכל תחום שזר לו תכונת הבלעבתיות, כשהוא שואל את עצמו: "למה הם צריכים את זה? מה רע להם בבית?" ניתן לשאול זאת כמוני על התרמילאים; ניתן לשאול זאת על מי שמחפש לו דרכים חדשות ברוח וכו'. לא פעם תמצא אדם שדווקא תכונת הצמצום המפותחת שלו מאפשרת לו רוחב דעת עצום. הרחבה על תכונת הצמצום האלוקי תהיה כאן מיותרת (ולכן אצטמצם...) ונוכל להסתפק בדוגמא של הרב שג"ר, שכולנו ראינו את לחץ הבית שלו ותכונותיו ה'חרדיות' שאפשרו לו רוחב ושיוט בינלאומי עצום. הרוצה להרחיב בעניין יקרא את 'ישראל קדושים' של ר' צדוק שם עולה הסתירה בין הקדושה כצמצום – בכל מקום שאתה מוצא גדר ערווה שם אתה מוצא קדושה – ומאידך ההתפשטות שהקדושה מאפשרת – בבחינת הייחוד והידיעה שבה כבר אין כללים, והרי כל ישראל קדושים, גם הרחוקים ביותר, בבחינת "בְּכָל דְרָכַיךָ דָּעָהוּ וְהוּא יִשְׂרָאֵל אֲרְחֶיךָ".

ואכן, גם תכונת הנדודים הינה מיוחדת לאנשים שזה כישרונם: וסקו דה-גמא, בנימין מטודלה או כריסטופר קולומבוס. מן הסתם נדודים מסוג אחר היו להם לזרא. אבל כיום אנו נמצאים בתוך הלך רוח בו כולם כחלק ממסע חייהם חייבים לעשות מסע בארץ רחוקה ולגלות את עצמם. מה קרה? למה מישהו כמוני שכבר מכיר את לחץ הבית, מוצא עצמו נדחק לנסות בכל זאת עוד ועוד נדודים כאלה ודווקא כאלה?

נראה לי שהדבר שקוע שוב בכלכלה הקולוניאליסטית של אמריקה. אסכולת פרנקפורט היטיבה להעמיד את הדברים על דיוקם ופרטיהם, כשדיברה למשל על 'חרושת התרבות' בה גם התרבותיות עצמה והדברים הנראים כשבירת גבולות מובנים לתוך חוויית התרבות עצמה: אתה בטוח שאתה בוחר למשל איזה משחת שיניים/אוטו/ספר תקנה – אבל ברור שתקנה. התרבות עצמה הפכה לשבלונה של פס

ייצור המייצרת את אותה הדמות כל העת. ניל מנוסי הראה זאת יפה לגבי ה-MTV⁵ בו המרד עצמו מקודש עד שהצופה בטוח שזה כבר מאחוריו ברגע ש"בחר" לצפות בערוץ זה – וכעת השטח פנוי לדחוף לו כל מסר ו/או כל מותג שיקנה על מנת שירגיש "חופשי".

כך גם התיירות הפכה למותג שכל בן מערב חייב לעבור אותו. זה חלק מהכלכלה; זה חלק מהמסלול; והגרוע ביותר – זה חלק מהשפה והשקפת העולם:

כשהסתכלתי על המצלמים והמודטים במנזר נפל לי עוד אסימון: ז'יז'ק הוא אנטישמי רשע⁶ – אבל גאון. ראיתי מול פני את שתי הדמויות שהוא מצייר: הסובייקט בעל האמונה המושהית והסובייקט שאמור להאמין. בימינו המערבי הוא אדם שיפחד לומר על עצמו שהוא מאמין במשהו במובן חד וחלק שהוא מוכן גם למסור את נפשו עליו. הוא 'תרבותי' כשדבר זה מכיל בליל של רעיונות אותם ליקט מאמונות רבות ושוונות, אך המכנה המשותף הוא חוסר המוכנות ללכת עם אף אחת מהן 'עד הסוף'. לכל שאלה על אמונתו הוא יענה בהתחמקות שהינה כביכול שמירה על האותנטיות של אמונתו, אך לאמתו של דבר היא התחמקות מעמידה מול האמת של חייו פנים בפנים. כשהטאליבן הפציצו את פסלי בודהה, כולנו, מערביים יפי נפש שכמונו, הזדעזענו על הריסת 'אוצרות תרבות' שכאלה. אז זהו, שבשביל שאנו נוכל להיות כאלה תרבותיים חסרי עמדה נוקבת ובעלי אמונה מושהית, אנו זקוקים לקיומו של סובייקט שאמור להאמין, שמוכן ללכת 'עד הסוף' כי בשבילו בודהה זו עבודה זרה. מובן שאנו נתייחס אל האחר כאל פרימיטיב בעמדתנו המתנשאת, אך אנו זקוקים לו כדי להיות מי שאנחנו. ובמידה רבה אנו גם גורמים לו להיות פרימיטיב, שכן מאמונה בעולם של אמונות הפכנו את אמונתו לעוד אפשרות וירטואלית שרק פרימיטיב כמוהו יאמץ עד הסוף. בעולם ושפה כאלו הוא נאלץ להוכיח את עמדתו שהפכה להזיה באופן נוקשה: בפונדמנטליזם ובטרור של 'מגה-פיגוע' המופיע במדיה הוירטואלית ומעורר פחדים קמאיים המתגברים על הרציונאליות האינסטרומנטאלית התרבותית ומחזירים אותנו ישירות אל ה'ממשי'.

בכל מקרה, המערביים נזקקים לילידים על מנת 'לממש את עצמם' ולגלות את עצמם' בטיולים אותם הם עוטפים בשפה רומנטית של מפגשים אותנטיים כשלאמתו של דבר החוויה שלהם לא רק ידועה מראש כלא אותנטית, אלא שהיא נשענת על אנשים שלא עושים יותר מאשר פשוט חיים את חייהם. הסתכלתי על הטיבטים ושאלתי את עצמי אם גם הם חושבים על לטייל בעולם, למשל לאמריקה הגדולה. נראה לי שהתשובה היא חד משמעית ושלילית. למעט אותם שזה הג'וק שלהם, הם מן

5 ניל מנוסי, יום בחייו של MTV, 2004.

6 ושוב צנזור.

הסתם לא מבינים מה הקטע של כל המערביים האלה שמנסים להיות הם לחצי שנה. בשביל להיות הם צריך מצד אחד רק לחיות את החיים כפי שהם: לגדל משפחה ולעבוד – מה שבעיני המערבי הוא הסיוט הגדול ביותר והחסימה של החיים, המערבי רק חוסך לקראת הנסיעה הבאה שיספיק מהר לפני שיתחייב לילדים ומשפחה; ומסירות נפש ליומיום האפור של המשפחה והאמונה – מה שבעיני המערבי הוא פרימיטיבי. הילידים כבר מזמן 'גילו את עצמם'. ה'מימוש העצמי' שלהם נמצא כבר כאן, ביומיום חסר הזוהר של העבודה האמונית והמשפחתית שלהם. המימוש העצמי של המערבי לא נמצא בשום מקום, חוץ מהפיתוי להמשיך ולחפש אותו. זה כמו היצר הרע במשל של ר' נחמן על אדם ההולך עם יד קפוצה שכולם מתפתים לדעת מה יש בה ולבסוף היא ריקה. אך הם יתפתו שוב לכל יד קפוצה וימשיכו להזין את הקפיטליזם בתחושה מסולפת של מימוש עצמי.

באחד הימים נסענו לאיזה אגם רחוק בג'יפ עם שני הודים וגרמניה. השיחה היתה מעניינת לפרקים כשהצלחנו להתגבר על פערי השפה (לך תסביר את הקונפליקט בארץ בראיה המורכבת שלך באנגלית...). הגרמניה לא היתה בבית כבר שנה וחצי וגם לפני כן היתה במסע של כמה שנים. היא נראתה מאוד שלווה ו'זורמת'. היא רוצה להמשיך בעולם ולבסוף להשתקע במקסיקו. הקנאה שרפה אותי: הנה אני עם כל התאוריות, והנה בחורה פשוטה ששמה את הפחדים בצד וצוברת חוויות מכל העולם. מגלה את עצמה כפשוטו וללא גבולות – גם כן כפשוטו ממש. אולם, כשניסיתי לברר את החוויות שלה ואת חוויותינו המשותפות מאותו יום ארוך, כשניסיתי להעמיק בשיחה על רעיונות ותיאוריות – לא היה עם מי לדבר. והיא לא היתה מטומטמת או בורה. הייתי נבוך. לא הבנתי את הפער. אולם הפער היה בראש שלי ובפנטזיה המערבית שלי כאילו מי ש'רואה עולם' הוא זה שמכיר את עצמו בעמידתו מול מצבי קיצון של עצמאות ומפגש עם אחרות מוחלטת. אבל זה לא כך. היא רק עוד תיירת נחמדה שנוסעת במקומות המתוררים, בלי מצבי קיצון יוצאי דופן יותר משל כל אחד שסתם חי לנפשו בביתו הרגיל. ראיתי את הגלובליזציה מתגלמת מול עיני: אותה בחורה שסבה היה שייך לעולם לאומני שבו השורשיות עלתה על גדותיה, הינה בחורה טובה אך חסרת כל שורש. הקטסטרופות של המאה העשרים שבאו מעודף סגירות בשפה, אידיאולוגיה, לאום, גזע ועוד, הגיעה לקיצון ההפוך: עודף פתיחות. אולם, מתברר שכשאינן לאדם שורש הוא איננו פתוח באמת שכן אין ממה ולמה להיפתח. חוויית הפתיחות שלו רדודה ביותר. הוא בטוח שהוא למעלה מכל חלוקה, ובזה הוא מתעלם מן העולם המתנהל לידו ובו חלוקות משמעותיות עליהן יש לתת את הדעת ולהתגבר. החסד עולה על גדותיו ואין הוא הכתר שמעל למידות. אם לפני 60 שנה היתה זו מידת הדין שהתפוצצה והימין הלאומני שלט – כעת מידת החסד מתפוצצת בשמאלניות יתר, שגרועה יותר כי יש לה חיוך יפה על הפרצוף ולא כעס מפלצתי. זהו חיוך מסוכן דווקא בגלל הכוונה הטובה שבו, הבטוחה שהיא מעל למתרחש, ובכך גם מכסה על הבעיות

וגם מעודדת את הצד השני: דין הפונדמנטליזם והג'יהאד. רק כשיש שורש כלשהו ניתן להיפגש מתוך השוונות עצמה. מתוך המידות ולא למעלה מהן. תמיד ניתן למצוא מכנה משותף בסיסי שבעצם לא אומר כלום ולא פותר את הקונפליקט שעל הבסיס. שורשם של ישראל הוא ה'אין' המאפשר דינאמיות וקליטה מכל השורשים כולם ללא עודפות מסוכנת של אור תוהו המגזים את מידתו ללא גבול ומיתון שכנגד.

כשהסתכלתי על הטיבטים חשבתי עוד שהם בטח רואים אותנו כפתטיים לחלוטין, אנשים שלא חיים ממש, שחיים בסרט של חיים אך לא מכירים אותם באמת. החיים ממש נמצאים בעמל. רצייתי לחזור הביתה ולעבוד, להקים משפחה ולטבוע בתוך קשיי החיים. רצייתי פתאום להיות 'גבר' ולספר להם שגם אני מכיר את האדמה, כגון או אפילו, לא עלינו, כחייל שדמו או רוקו ניגר בה. רצייתי לומר להם שלי יש שורש. שאני לא כמו התיירים שחיים בכפר גלובלי וירטואלי, שאין להם שום אמונה אז הם מחפשים אותה ללא הועיל – כי אינם מתמסרים לשום דבר אותו מוצאים אלא רק ממשיכים הלאה. רצייתי לצעוק שאני יהודי, אולי חוטא ובעייתי, אבל מאמין בשורש שלי, מאמין להם בשורשם ואין לי רצון להחליף או להתחרות, רק להיפגש וללמוד. אבל אי אפשר בגלל התיירות. בגלל שאני פחדן ואינני טיילן.

כשכתבנו לכמה אנשים שאנו חוזרים, קיבלנו מייל אחד שדיבר בשבח המסע ושזו ההזדמנות האחרונה שלנו, לפני שאנו נכנסים למחויבות של החיים, לגלות את עצמנו ואף לבחון את עמידות הזוגיות שלנו. עד כדון! כל האלמנטים היו בו: האשליה ששם נגלה את עצמנו; ההנחה שעצמיות נקנית במסע בו פוגשים מי שחי במקומו; ההנחה שמחויבויות החיים הן עול סוגר – במקום להבין את מה שהעול פותח ושהוא הוא המימוש העצמי; ולא זו אף זו – ההנחה שהזוגיות תיבחן בהצלחתנו לעמוד במסע, ולא בהחלטתנו המשותפת לחזור, בתמיכה זה בזו, ואף יותר מכך – בהצלחתנו בעתיד להקים משפחה לתפארת זקניה.

בשלב זה היה לי ברור עומק דבריו של הרב שג"ר: כבר הייתי שם. חשבתי שאתה בהודו, אני בהודו, וגם אתה בהודו. מה שאני מחפש שם נמצא כאן – יומיום; משפחה; עבודה; עבודת ה'; שורש. באופן פרדוקסאלי המודעות המוגברת שכביכול נטרלה את המסע מעיקרו הפכה להיות בעצמה היסח הדעת, ובאופן לא צפוי גיליתי את הרצון והצורך לתקן דווקא בבית. המודעות ידעה זאת מראש, אלא שפתאום למדתי שהתחלת התיקון הוא להפסיק לשנוא את עצמי על שאינני עומד בסטנדרטים של הסדר החברתי, ושמה שנתפס לעולם ולי כפחדנות יכול להעיד גם על תפיסת עולם שונה שעלי להאמין בה וממילא גם איננה פחדנות. שיכול להיות שלא היה זה לחץ הבית שתמיד דחק בי להפסיק מסע אלא החנק הטמון בתוך השפה המדברת על מסעות. שפה זו סגורה בעצמה וללא ספק איננה יוצאת ל'מסע' בו יש חידוש מושגים הרפתקני. כשהיא פוגשת במי שחושב אחרת היא דוחקת אותו לחשוב כמוה ו'להישאר בבית'. ואף אם זו כן פחדנות – לא צריך להתנגש בה ראש בראש, ולכל אחד מרחב המסע

שלו. מרוב מודעות לא האמנתי לעצמי שבאמת רע לי. חשבתי שזה סתם רחמים עצמיים. התיקון מתחיל בבית: אכן בבית, בארץ ובמסגרת המוכרת והשורש המשפחתי; אך קודם כל בבית הנפשי ובתיקון המידות.

כאן גם הבנתי מה שאמר הרב שג"ר – ושוב לפי ז'יז'ק – שהחכמה היא להאמין אפילו כשזה נוח לך. כשזה רע – אנחנו בטוחים במסירות הנפש שלנו שאיננה נוגעת בדבר. זו עמדה בטוחה ונוחה באי-נוחותה. אך האם אנו מסוגלים למסור את הנפש על מה שכן טוב לנו? האם נהיה מוכנים לומר שזו אכן האמת למרות שיש לנו נגיעה בדבר? האם נאמין לעצמנו שכשרע לנו זו לא רק עצלות ופחדנות אלא נצנוץ של אמת הרוצה לצאת החוצה?

כך שאת האותנטיות במפגש עם תרבות אחרת, מפגש של שווים מול שווים ללא התנשאות וללא רגשי נחיתות, לא מצאתי. לשם כך צריך להיות תייר בנפשך. כשאין כזה, מיד הינך זר ומוזר, אם לא מרגל כתיירים-מרגלים של משה. גם יוסף האשים את אחיו שהסתובבו במצרים כמרגלים. מן הסתם לא היה מאשימם בשטות שהיתה מחשידה אותו על שאר המצרים בחדר. ומסתבר לפי המדרש שגם הם חיפשו את יוסף שם, ובעצם חיפשו את עצמם ותשובתם...

אותנטיות מצאתי בעצמי הלא אותנטי. האותנטיות והחיפוש אחריה הופכים להיות המחסום העיקרי בפניה. קבל את חוסר האותנטיות שבך על ידי בחירה והכרעה במי שאתה, אפילו כשזה נוח לך. תובנות כאלו על אותנטיות בודאי מנעו ממני את המניע השני לנסיעה: לנקות את הראש.

המעגל השלישי הוא הביצה הישראלית, ועוד יותר – הדתית. על סוגיית הישראלי המכוער שמגעיל כלפי מארחיו אדלג, שכן דשו רבות בדבר. בכל מקרה לי הפריעו דברים אחרים: כידוע, העם בישראל דורש להוכיח שהוא על המפה ושהוא נשאר שם. בכל תחום הישראליים האפולוגטיים יוכיחו ש"הנה גם אנחנו יכולים ל..." כך שגם בנושא המסע לגילוי עצמך – שקיבל עודף תוקף בגלל השירות הצבאי והצורך להתפרק אחריו – באים הישראליים ומראים לכולם מה זה. על אלו נוסף כרגיל את הקבוצה המצויה תמיד רק בעקבות שאר החברה, זו שרק יותר אפולוגטית ובאופן כללי תמיד מרחיבה ומגזימה את מה ששאר החברה כבר גילתה מזמן לפני: הציונות הדתית, או איך שלא תכנו את המזרחניקים הצעירים שם. כשמוסיפים לאפולוגטיקה את המגויסות של המזרחניקים ועוד את הקדושה והמצווה המחייבת העומדת בבסיס כל פעילותם – לפחות באופן תת מודע – הצפיפות הנפשית עולה על גדותיה ומאיימת להיחנק.

איך שנחתנו ב-לה שבצפון הודו, ניגש אלינו ישראלי נחמד והציע לנו להצטרף לגסט-האוס בו הוא שוהה. מיותר לציין שהפניה החלה ב"אחי". גם הלבוש ידוע:

חולצה שאנטי עם סוודר מצמר יאק, גרבי צמר צבעוניות וכפכפי אצבע. צבעוני ומשתלב בנוף הטיבטי (שכאמור לובש ג'ינס וטי-שירט). הצטרפנו. בשניה מהירה זו נחתנו לתוך השפה הישראלית המדוברת בהודו, שפה סגורה בעלת מושגים משלה ('לונלי' – ספר הדרכה למטייל; 'להתכלב' – להתקמצן ולחיות כמו כלב בשביל כלום כסף רווח; ועוד ועוד עד אינסוף); ניגון משלה (מתחיל תמיד באחי ומסתיים בסבבה, אך המנגינה היא איטית ונינוחה, קולית וחסרת אכפתיות אמיתית למרות שהמילים מביעות איזושהי אכפתיות באופן חיצוני); וכמובן תפיסת עולם משלה (וכדלהלן). לכאורה אין בעיה. זכותם. דברו איך שבא לכם, העיקר שיהיה סבבה, הא אחי?

אלא שכמו לכל שפה גם לזו אורבת סכנת הסגירות העצמית המותירה בחוץ את ה'אחר', זה שלא דובר את השפה – מרצון או מחוסר רצון – שבאמת מנסה להבין ורוצה להשתלב, אך בשאלותיו הוא פוגע בכל מיני חללים שהשפה לא מילאה ובכך הוא מהווה סיכון לדובריה: הם מקבלים שיקוף של השקרים שהשפה מכסה עליהם ונבהלים. הם יהרגו אותו. העיקר שלא יפריע להם להמשיך בהנאה המדומה שלהם.

האמת היא שמצד עצמם הם באמת נהנים. "אין שכל אין דאגות". אם אתה לא מתחכם ונכנס לשפה – אתה באמת תהנה. אולי זו לא ההנאה ממפגש אמיתי עם תרבות ועולם אחרים, אך עדיין יש בה את ההנאה של מושבה ישראלית בהקשר ומקום אחרים. כך שאו שלכתחילה אין לך מודעות, או שאתה יכול להתנהג בתמימות ופשיטות ולשחק את משחק השפה ולהנות למרות המודעות. בשביל זה צריך להיות טיילן מקצועי כפי שתוארתי לעיל: כשכל הבעיות הפיזיות והמנטאליות של ארץ זרה לא מטרידות אותך, אתה יכול לבחור ללכת במסלול אחר ואותנטי או להיכנס למשחק התיירותי בלי שזה יבלע אותך – שהרי תמיד תוכל לקום וללכת לחוויה האותנטית של האחרות התרבותית – ואז להנות ממה שכן יש בשפה הסגורה (חבר'ה; שפה מוכרת; ועוד) ואף לצחוק עליה מבפנים.

אולם, אני לא טיילן והייתי זקוק למישהו שאוכל לתקשר איתו בקלות, שכבר נמצא פה ויודע איך להסתדר ולאן כדאי ללכת וכד'. אז עשינו את הטעות הראשונה ונכנסנו לבית היהודי. היה טוב מאוד עם נחום שנתן מקום ממשי, הקשיב והשמיע – בעיקר על הרב שג"ר שרק נפטר – אלו היו הרגעים היחידים שבהם הצלחתי לנשום (תרתי משמע: אין שם חמצן, אבל דיבור טוב הרחיב את הריאות). אבל מסביב לנחום – אוי ואבוי: חבורת ישראלים לבושים כליצנים המונים כרשימת קניות את האטרקציות האפשריות, כשהתחושה היא שיש להספיק לעשות את הכל כדי שתוכל לסמן V שבאמת היית ולספר אחר-כך לחבר'ה. הכי מפחיד בעולם זה לשמוע אחר-כך: "מה? היית ב-לה ולא עשית ראפטינג?? בחחח. אחי – אתה לא מאמין מה הפסדת! ומה – קנית את השרוול ב-200 רופי?! אחי דפקו אותך. אני קניתי ב-55 וקיבלתי כובע חינם..."

אבל הכי גרוע זה שבמסגרת הרשימה ישנה דרישה בסאב-טקסט אותה צריך גם להספיק אך היא אמורה ללוות אותך בכל מעשיך: "אבל אחי! בסבבה! אחי פה זה הודו אז תהיה בשאנטי אף אחד לא רודף אותך!" – אה כן? אז איך זה שהשאנטי נכנס לרשימה בכלל?!

האמת שכל האטרקציות לא ממש עניינו אותי. את מה שחיפשתי תיארתי לעיל ולזה לא תמצא שפה אצל הישראלים. מה שישאר זה רק רגשי נחיתות כי אם אתה לחוץ בית ולא יודע איך להסתדר – אז לא כף לך. ואז אתה מגיע לישראלים שמה-זה נהנים – ומיד מתחילים רגשי נחיתות על זה שאתה לא עושה את זה נכון. ואתה מתחיל לשמוע להם ולעצות שלהם, שהן עצות שטובות לחלק, והשאר אולי לא כל כך נהנים אך נכנסים לשפה כי מפחדים להמציא אחת אחרת ולהיות שונים מכולם. אז הם 'לומדים' להנות'. מישהו שמע פעם כזה פרדוקס?? או שנהנים או שלא. מה יש ללמוד??

אז ניסינו ללמוד ונסענו 5 שעות על דרך נוראית של סה"כ 120 ק"מ (תארו לכם כמה הדרך נוראית) כדי לראות אגם שנראה כמו ים המלח רק בגובה 4000 מטר ובלי טיפת חמצן או לחות לרפואה. האמת היא שהוא מאוד יפה וגם כל ההרים בדרך – אבל אחרי 3 הרים ושעתיים של קפיצות את מי זה מעניין? רק את הטייל האמיתי המשוגע לדבר ועוד כמה אלפים שנכנסים לשפה שאומרת שזו הדרך להנות ולמצוא את עצמך. אף אחד לא מכין אותך, לא לזה שקשה ובטח לא לאמצעים להתגבר על הקושי.

כשכבר היה לנו רע, התחלנו לחשוב ברצינות על חזרה ארצה. פה ושם שאלו לשלומנו וכשהשבנו שרע ואנו כנראה נחזור הופתענו לגלות עוד מנטרה שגורה בפי הישראלים: "לחזור?! מה?! לא נכון!... עזבו אותכם, זה רק השבוע הראשון. עוד חודש אחרי שתתרגלו לא תבינו איך בכלל חשבתם לחזור". הפליאה שליוותה את הדברים, כמו הניסיון להרגיע, רק חשפו עד כמה הם עצמם נלחצו למשמע רצוננו לחזור. הרצון הפשוט שלנו – שהובע בתמימות וללא כל ניסיון להוכיח טעות של מישהו – דווקא משום שעלה בהיסח הדעת, העמיד להם מראה לקשיים איתם הם מתמודדים – אם המדובר על חדשים כמונו במסע, או העלה את הקשיים הראשוניים – למי שכבר שם הרבה זמן, קשיים שעדיין היו לו אלא שכבר למד להדחיק אותם. המשפט "זה רק השבוע הראשון" הושמע אפילו על ידי בחור שהגיע כמה ימים אחרינו וכבר 'התרגל'. מעבר לאבסורד שצריך להתרגל למשהו שמהותו הנאה וניקוי ראש, בו השקעת זמן, כסף ומאמץ, הרי שהמשפט הזכיר לי את ההיגיון הפנימי והסגור של מערכות אבסורדיות כמו הצבא: כשנחתת בצבא אתה מיד 'צעיר'. אתה לא מכיר את המערכת וממילא נבוך בה. לא רק זה אלא שעצם ההתייחסות אליך כאל צעיר (בנוסף לכל הקשיים שלך כטירון כמו חוסר בזמן וציוד הולם, שמיד עושים אותך פאתטי בהתנהגות ובמראה), דנה אותך להישאר כזה לעולם. מה ניתן לעשות כדי להתגבר?

כמו שמלמד המשורר: “if you can't beat them, join them”. ושוב – אם אתה מצוי בעניינים כמו אותו טיילן, או בענייננו – אתה חייל בשורש נפשך (ולא זקוק לחינוך של צבא מסוים כדי להיות כזה) – תוכל להצטרף לכלל מתוך מודעות והתנהלות עצמית אחרת. אך רוב בני האדם אינם חיילים, ומאידך רוצים להפסיק את סבל הצעירות. לשם כך עליהם להיכנס להתנהלות הצבאית על כל מושגיה ולאמץ את השפה. לכן, הנטיה הראשונה של הצעיר היא להשיל מעליו את הצעירות ולהפנות אותה הלאה. הוא מתחיל לרדת על חבריו לסיוט כעל צעירים שעוד לא הבינו איך הדברים עובדים, יורד על השוק שלהם ומכנה אותם 'הלמוט' וכד'.

כך גם בהודו – רע לך? אתה לא יודע איך להתנהל? תלמד מהותיקים את השפה וההתנהלות. אף אחד לא ילמד אותך כיצד להתגבר על הקשיים באופן ממש. יותר מזה – אף אחד לא יעדכן אותך בזה שיש קשיים (ואם כן אז רק בדרך אגב ובביטול), שכן זה יכריח אותו לעמוד אל מול קשייו הוא ויהרוס לו את ההנאה. מכל הסיפורים הלא נגמרים על הודו שמעתי על סירחון ונסיעות ארוכות. על הסירחון מתגברים כשבורחים מיד מדלהי. על הנסיעות חשבתי שאתגבר כמו טיסות ארוכות בקריאה ושינה. אבל אף אחד לא תיאר עד כמה הנסיעה עצמה קשה וקופצנית. אי אפשר לקרוא, ואם יש לך מעט מודעות לקשיים שלך שאינך מעוניין להדחיקם – גם לישון לא תוכל. העצה היחידה שיתנו לך היא לזרום בשאנטי. להיכנס לשפה ולהעביר את השבוע הראשון ללוצר הבא.

הדבר הכי גרוע הוא שאם אתה סובל מאוד, מודע לכך, לא מסוגל להדחיק ותמים מספיק כדי להעלות על הדעת שתקבל עזרה ממישהו (ואולי בהתמודדות עם הקשיים ללא הדחקה באמת אפשר להנות...), התגובה שתקבל כשתשתף מישהו בקשיים תהיה עוינת ומפחידה:

כשסבלנו ב-לה מחוסר חמצן, החלטנו להמשיך למקום אחר. הסתובבנו ברחוב הראשי וישראלי היודע את מלאכת השיווק ה'סבבה' של הודו פיתה אותנו להצטרף לג'יפ שהוא וחבריו שכרו לנסיעה לילית לסרינגר שבקשמיר. אמנם הבנו שאותו מעניינת בעיקר השתתפותנו הכספית, אך הוא היה נראה בחור אחראי שכבר מכיר את העסק, וראינו בזה סוג של אות לנסות הלאה, להמשיך ולא לחזור מיד. הובטחה לנו נסיעה של 14 שעות. היא לקחה כמובן 18. קשה לתאר את הסיוט. הרכב קופץ כל כך שאי אפשר לעשות כלום. הנוף כבר לא מעניין וגם ככה נהיה לילה. היינו רעבים, עם חום, כשהחברים למסע עסוקים כל הזמן בהספק של מה עשו, איפה, ובעיקר – מה אכלו, איפה ובכמה. הם עצרו כמה פעמים לארוחות שחיתות כשאנו גוועים ברעב ומתים מעייפות. הם מצדם ישנו: היתה שם נוסעת שלפי התנהלותה די ברור שמעולם לא יצאה לטיול שנת. זה מלוכלך מדי. אבל להודו ברור שנוסעים, כי כך השפה מלמדת – אחרי הצבא קורעים ת'תחת כמה חודשים ונוסעים להודו להתפרק. אם כך עושים –

אז גם היא. אין שכל אין דאגות ואפשר לישון. אבל אנחנו סבלנו ממודעות יתר. עד שכבר נרדמתי לחצי שעה העירו אותי למלא טפסים בפעם המיליון במקום לא קיים בכלל לחייל שלא יודע לקרוא, ומאוד חשוב היה לרשום שוב את תחום העיסוק שלי ושם אבי. כשהם אכלו אפילו תפילין לא רצו שאניח בגלל שהאזור מוסלמי. והם נמרחו בכל עצירה ונהנו מהחיים. בשעת בוקר מוקדמת נתקענו בשיירה ארוכה על כביש צר ומפחיד בגובה עצום. הייתי מסטול מרעב, עייפות ותסכול. למה כל זה טוב? התחלתי בציניות משתפכת וארסית על מנת לקחת את הדברים הפרופורציה. ככל שהמשכתי אמנם השתחררתי אך הסתבר לי (מסימניה של נועה) שחברי לנסיעה רק צוברים כלפי יותר ויותר שנאה. השתתקתי. כשנסענו מעל כפר מעניין וגדול יחסית שאלתי את הבחור היודע כל מה זה כאן. הוא התעלם. שאלתי שוב. ונועה אמרה לי – 'עזוב אותם, אל תציק, מאיפה שידעו?' 'למה שלא ידעו', עניתי, 'הם יודעים הכל על הודו'. זו היתה תשובה רצינית. הם הצטיירו לי כמכירים ושולטים בעניינים. אך הם קלטו אותי כעוקץ אותם ומאשים אותם בזה שרע לי כיוון שהם שכנעו אותי לבוא. זו ממש לא היתה כוונתי. רק חשבתי שהם יכולים לעזור לי להבין למה כל זה טוב ואיך אוכל להתחיל להנות. בכנות פשוטה וחסרת מודעות זו נהייתי להם למראה המשקפת להם את הקשיים שלהם. הם השליכו עלי את תחושת האשמה כלפי ושנאו אותי. השיא היה כשהגענו לסרינגר, שבניגוד לשיווק של אותו החור – נוף מדהים; בית-סירה על אגם; ראש שקט; חמצן ואוויר טוב – נתגלתה כמגעילה כמו דלהי וגרוע ממנה – חום ולחות; בתי סירה רעועים ומסריחים; אגם מסריח שהשתן שלך זורם מן הסירה ישר לתוכו; הודים גסים (בניגוד לטיבטים האדיבים ושפלי הרוח) ועוד מוסלמים מפחידים. איך שנכנסנו לעיר קפצו עלינו כמה הודים שמיד דחפו את הראש לג'יפ וניסו לשכנע אותנו לבא ל'בואוטהאוס' שלהם. תמונות של המקום נשלפו, דיבורים לא נגמרים על כל הישראלים שבאים אליהם, והם כבר יסדרו לנו מחיר... ברחנו, אבל הם מיד נכנסו למכונית ועקבו אחרינו. כשיצאנו התחיל המגע הדוחה ללא הפסקה. עוד שכנוע ועוד אחד. עברנו על רבע אגם ובתי הסירה שלו. הישראלים לא ידעו מנוח – "כמה עולה? מה תיתן לארוחת בוקר? ערב?" משא ומתן על 10 רופי (=שקל!!!), ובלי להיכנע ממשיכים הלאה, שוכחים את התשישות שלנו, הרעב (גם ככה איננו מתכוונים לאכול אוכל של גויים...), החום – העיקר לא לצאת פראירים. ניסיתי להוציא מחיר מכמה הודים מתוך הבהרה שאינני אוכל – אבל שוב: אין תשובה. "בוא תיכנס ואני אסדר לך מחיר..." בסדר, אבל למה אתה משחק איתי – תגיד כבר מחיר, אני עייף.

כשההודים הכניסו את הראש בפעם השניה למכונית הייתי רצוף ותשוש והלחץ הכניע אותי. זעקתי לבחור ה'מנהיג' – "יאללה תעיף אותם כבר", סתם מתוך בקשת עזרה ומתוך זה שהם דיברו איתו. הבחור התעצבן וענה: "אחי, מה 'תעיף אותם'? ככה זה הודו והגיע הזמן שתתרגל". אז הבנתי. זו הזמנה להתבגר (הוא היה צעיר ממני

בלפחות 5 שנים). אך מהי הדרך להתבגר? לא להכיר בבעיות אלא להדחיק ולהיכנס לשפה. להתרגל בשביל להנות. כאן כבר ידעתי שאני חוזר לארץ.

הביצה הדתית מוכרת מספיק ושם היא רק מעצימה את הישראליות עליה הרחבת. הפרטים ידועים: משחקי 'מכיר את מכיר את' לא נגמרים; סעודות שבת דביקות מעודף מרגישנות והארה שלא ברור לי כיצד זוכים בה בכלל, בטח לא בכזו עוצמה ותדירות ובכזו כמות של אנשים. ממש מעמד הר סיני; בריחה למכנה משותף נמוך של דתיות סטייל סוכנות, העיקר להתעלם מהקשיים של המסע וחוויתיות היות 'אחר' במקום שונה (למרות שזה מה שבעצם כולם ביקשו לפי דברי עצמם...); חבורות של 'מתחזקים' שמערבבים בודהה ויהדות על ימין ועל שמאל, שכל כך רואים את האור שכל ברכת המוציא שלהם ארוכה עד שמתים מרעב; הם גם יודעים עכשיו כל כך הרבה על אלוהים שהם יקרבו גם אותך ויסבירו לך איפה לעמוד בברכת כהנים (הרי יש לי שיער ארוך והלכתי גלוי ראש...).

עיני אינה צרה בחשיבות הדברים, הקירוב דווקא במקום נטול הקשר לארץ ומתחיה, הפתיחות הרוחנית שקיימת בהודו. אני מוכן לקבל את הצורך בצמצום הדברים ואפילו השטחיתם וחיבורם לבודהה באופן ישיר מדי. אבל דביק שם. מבחינה כללית יש כאן פספוס, שכן גם היהדות הופכת שם למטרה הסגורה בתוך עצמה, חסרת התמודדות פשוטה עם שאלות שברגע שינחתו בארץ (ובכלל מכל הסטלה) ה"אור" הגדול הזה לא יחזיק לשניה. יש כאן עטיפה של ממתק שאי אפשר לקלף אותה. עליו לקבל אותה כמו שהיא, להיכנס לשפה ה'מתחברת' והמרגישנית ובכך התקרבת לה' יתברך. מי שישאל יותר וינסה לקלף את עטיפת הממתק – ישאר בידיים ריקות ויואשם כמעכיר את האווירה הטובה. מבחינה אישית – ודאי שאין לי מה לעשות שם. אם יש לך מודעות – גם כאן אין מקומך. אתה צר עין שרק מעכיר את האווירה – ואם בחרת לשתוק (כפי שעשית), לא רק שרואים זאת גם כן כהעכרת אווירה אלא שאתה מתבשל מבפנים ואין לך מקום. אז הלכתי משם.

מכאן (סרינגר) הסיוט רק החמיר. כל סיטואציה של חוסר תשובה הודי במצב של תשישות הוביל להחרפת ההיסטריה האי-רציונאלית, עד תחושת אבדון כמו מרקו שלעולם כבר לא יחזור הביתה (למשל – נהג ריקשה שנסע בדרך לא מוכרת, צחק לניסיונותינו להסביר לו את הטעות וכמובן מלחצנו, הסתבך בסמטאות כמו הקסבה של שכם, עד שעצר, כיבה מנוע והלך לו. חשבתי שזה הסוף. אין לאן ללכת. הוא עוד יביא חברים לקחת את כל הכסף, הדרכונים ומי יודע מה עוד... מזל שכמו שכבר אמרתי, זו לא התנהלות של רוע אלא פשוט 'אחרות' גמורה מאיתנו. הוא לבסוף הביא אותנו ליעד, לאחר תיווך של הודי דובר אנגלית. אך מבחינתנו כבר היה מאוחר מדי). ישבנו ובכינו נעולים בחדרנו מפחד מי שעוד ירדוף אותנו. כאן כבר אין תובנות

עמוקות יותר – כאן כבר הגוף ניצח לגמרי – מעבר לאשליית החופש של העולם הדמוקרטי. הדמוקרטיה מוכרת חירות וחופש, אך בשם כל גחמה של 'ביטחון לאומי' יכול כל שוטר למנוע ממך להיכנס לשדה התעופה (בלי לתת תשובה למה. זה קרה לנו 4 פעמים!); למשש את כל חלקי גופך; לחטט בחפצים (כמעט זרקו לי את התפילין); לבקש כל פרט על חיך באינסוף טפסים; לחשוך בך כמחזיק סמים (זה כבר היה בארץ. השוטר הסמוי ניגש אלינו ושאל איך היה שם. ענינו שנורא.⁷ הוא התפלא ושלף תג בלש. "הבאתם סמים?" – "מה פתאום?!") כלומר – הוא ידע הכל: היינו היחידים שחזרו בטיסה זו מהודו [היינו בתחנת ביניים ארוכה בירדן] וחזרנו מוקדם מן המתוכנן. נוסף לזה שיער ארוך והנה סוחר סמים. ניחא. אבל הוא המשיך ותחקר על הקשר ביני לבין נועה. מה זה ענייניו? אבל אנחנו אשכנזים אזרחים שומרי חוק פחדנים מיד נענים לכל גחמה של בעל שררה, גם כשזו לא מגיעה לו – לא עקרונית ואף לא חוקית [החוק אמנם נטרל את הכוח ויצר סדר חברתי, אך הוא יצר מונופול עליו בידי הרשויות (נראה לי שזה פוקו שמדבר על זה – תשאלו את רוני). זה לא נכון עקרונית. אבל במקרה הנ"ל גם החוק לא מתיר לו להיכנס לנו ליחסינו הפרטיים]].

בשולי התובנות אוסיף בבירור: אין לי יומרה ל'בעלות' כלשהי על החוויה של הודו בכלל או על חוויות בכלל. אינני מטיל ספק בהנאתם של רבים וטובים ממני, שחלקם אף בקי ממני בניתוחים שאביא. אך השפה שבה אנו שרויים מכוונת הכל לחוויה אחת ומסוימת. אפילו הטיפוסים היותר שונים מדברים אותו דבר. ושוב – אינני מטיל ספק בחוויה שלהם ועומקה – ואף לא בזו של הפחות שונים. הנקודה היא שאפילו את החזרה שלנו מיד ניסו להכניס לאיזשהו תרחיש מוכר, מושג שכבר נטבע ומגירה שניתן להכניס אותנו אליה. אין לי התנגדות להגדרות. יש לי התנגדות לאחיזה הנוקשה והדוגמאטית בהן. אחיזה הממיתה את מי שעבורו זהו סיפור חייו ולא רק הגדרה למגדר להשתייך אליו.

גם אין בכוונתי להמציא את הגלגל. אין ברצוני לטעון שכדי לחיות ולא להיות 'מוגדר' צריך חוויות מיוחדות. בסופו של חשבון כולנו עושים את מה שאנו מכירים מהשפה המובנת מאליה בה אנו חיים. השאלה היא אם נוכל לשמור על המקום שלנו בתוך שטף ההמון שמסביב הנלחץ להגדיר ולתייג. גם ברור לי שחוויה טובה כלשהי פספסת, לצערי. אך אולי זכיתי לחוויה אחרת.

עוד ברור לי שיש בי צד איסטניסי. רק שאחרי שעושים צבא ועוברים כמה חוויות של גועל פיזי – ואף מפיקים מהתאמצות זו דבר או שניים, באמת – הייתי סבור ש"קטן עלי הודו. תכל'ס עכשיו זה לא בשביל הקצין אלא בשביל הכיף!" אז זהו

7 ועוד צנזור אחרון של צביקה.

שגיליתי שוב ש"מְּשָׁרֵי אֶחָזָה אֱלֹהִים". החוויה הפיזית שכבר לא היה בה אלמנט הכפייה או האידיאולוגיה (ר"ל), לימדה אותי שאמנם אני יכול להתגבר על הקשיים וכאנתרופולוג מסור נפש אני אף יכול ללמוד כאן דברים נפלאים, אולם לא בזה אני רוצה. אני אינני לומד עוד ממסירות הנפש אלא מחוויית הגועל עצמה. מזה שלא זה אני ולא בזה טוב לי ומה שניתן להפיק מכך כפי שניסיתי לעיל.

כפי שהבאתי לעיל, הרב שג"ר ציטט את ז'ז'ק שיורד שוב על בן התרבות המערבית: אנו רגילים תמיד להטיל ספק בעצמנו ובנקיות כפינו. לכן נעדיף לעשות תמיד את מה שהפוך מרצוננו הפשוט. אולם היצר הרע יכול להיות זה עצמו – שכשלעצמו נשמע לי כמו נצרות סגפנית וטמאה. האם אנו מסוגלים לומר את האמת ולבחור בה גם כשהיא נוחה לנו ולאיסטניסיות שלנו?! האם נדע שגם בהצמצמות זו ואולי דווקא בגללה אנו שומרים על הפתיחות שלנו לעולם, או נהיה שוב עמלק המטיל ספק וטוען שזו היסגרות ופחדנות מעולמות אחרים?

והדבר נכון גם לגבי ההגות המזרחית והביקורת הנגזרת ממנה על הפילוסופיה ואורח החיים המערבי, אינני בא ח"ו לזלזל או לטעון טענת כזב על הדברים. אני שותף לסקרנות מן העולם החדש שמתגלה ממזרח. אני עוד יותר שותף לביקורת. אך אנכרוניסטי וילדותי לבטל את מה שכן יש לנו בגלל ביקורת. אחרי מרד הנעורים ניתן לשוב הביתה עם שכלולים מבחוץ אותם מיישמים בפנים. כל שכן אם הביקורת הופכת לרדודה וסיסמאית דוגמת: "תזרום אחי". וכל שכן אם לפני מסע הנעורים אתה כבר מודע לכך שהאוצר נמצא מתחת לתנור בביתך...

כבר לפני הרבה זמן חשבתי על אהוד בנאי בשיר שציטטתי לעיל. תמיד הזדהתי איתו, עם השאיפה להצטרף לחברים ששזורים את המוסכמות, בורחים מן השיעור לשמוע ביטלס ונוסעים להודו. הזדהתי עם תחושת הפספוס וזה שזמני עבר. אולם במשך הזמן ראיתי שכל המורדים למיניהם – פיקסמן, רוזמן ווקסמן נהנים לטעום מן התווה, אולי יותר מאחרים, אך לאחר תקופה של היפיות הם חוזרים לתלם ונהיים יאפים שמרנים עם ג'פים, שני ילדים, כלב ווילה בגבעת שמואל. לעומתם, טיפוס שחש כל העת פספוס מזכיר לי את דוד המלך שתמיד מרגיש חיסרון וחטא, ולכן תמיד ממשיך לנסות לחפש ולהתקדם, בניסיון למלא את החיסרון. במבט שני דווקא הבחור הפחדן שזמנו עובר, ממשיך לחפש ובאופן עמוק יותר לשבור את המוסכמות מתוך שהיה בתוכן, מתוך התבוננות בהן ובפורציהן, ומתוך העמקה בהבנת הדברים ופעולתם הרוחנית. ואם כן, זמנו של מי עבר בסופו של דבר?

אבל, אני לא ביקשתי תובנות ופריצות. סך-הכל רציתי ירח דבש והנאה פשוטה.